

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2023. № 11.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.11.11>

УДК 351:614.2

О. І. Ханіна,

к. мед. н., докторант кафедри публічного управління та землеустрою,

Класичний приватний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8738-0805>

ВИЗНАЧЕННЯ ЗДОРОВ'Я ТА ЙОГО ЗВ'ЯЗОК З ДОБРОБУТОМ ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСТВА

O. Khanina,

*PhD in Medical Sciences, Doctoral student of the Department of
Public Administration and Land Management, Classical private university*

DEFINITION OF HEALTH AND ITS CONNECTION WITH THE WELL-BEING OF THE STATE AND SOCIETY

Визначена наукова проблематика питань, що пов'язані з охороною здоров'я, сутністю здоров'я, складовими процесу збереження здоров'я, формування здорового способу життя та впливу держави на громадське здоров'я. Доведено, що існує тісний зворотній зв'язок між рівнем здоров'я в суспільстві та його добробутом. Метою представленого дослідження є визначення здоров'я та його зв'язок з добробутом держави та суспільства. Поставлена конкретна мета – надати визначення здоров'я в сучасному контексті та висвітлити його зв'язок з добробутом держави.

Доведено, що здоров'я є багатограним феноменом, в якому віддзеркалюються процеси, що проходять в суспільстві в цілому як на глобальному, так і на національному рівнях, ступінь розвитку медичної та інших видів наук, які напряму стосуються психофізіології людини, досягнення в різних суспільствах, державах та окремими громадянами певного рівня матеріального статку

The author proved that the scientific problems of issues related to health care, the essence of health, the components of the health preservation process, the formation of a healthy lifestyle, and the influence of the state on public health are very broad and multidisciplinary. It was determined that there is a close inverse relationship between the level of health in society and its well-being. The purpose of the presented research is to define health and its connection with the well-being of the state and society. The research set a specific goal - to provide a definition of health in the modern context and highlight its connection with the well-being of the state.

It is proved that the definition of the concept of health is one of the main theoretical problems of the sciences investigating the health care system, state management of health care, recreation processes, valeological processes, etc. Health is a multifaceted phenomenon, which reflects the processes taking place in society as a whole both at the global and national levels, the degree of development of medical and other types of sciences that directly relate to human psychophysiology, achievements in various societies, states and individual citizens of a certain level of material wealth.

It was determined that a person's physical well-being necessitates state regulation of such areas as food safety, food security, the creation of a broad middle class in society, overcoming poverty, etc. Spiritual well-being requires the state to create conditions for the comprehensive development of spiritual values in childhood, the possibility of their perception and transmission from the older

generation to the younger, the possibility of generating new meanings of life based on the transformation of existing ones.

The importance of health in an economic sense and for an individual household should be determined. Negative health factors of any family member lead to financial troubles in the family. If parents are sick, they cannot earn money to support family members and spend other people's money on their own treatment. If children get sick, it leads to excessive financial costs for treatment.

Ключові слова: *визначення, здоров'я, зв'язок, добробут, держава, суспільство, культура*

Key words: *definition, health, connection, welfare, state, society, culture*

Постановка проблеми. Сучасні наукові підходи в дослідженнях сфери державного управління базуються на застосуванні широкого арсеналу інструментів соціогуманітарних наук. Не дивлячись на той факт, що наука про державне управління має свою чітко визначену методологію та інструментарій дослідження, її загальна спрямованість в дослідження співпадає з напрямками досліджень в інших сферах соціально-економічного розвитку. Це пояснюється комплексністю підходів науки про державне управління. Державне управління в практичному контексті містить в собі такі складові як управління соціальними процесами, управління економічними процесами, управління діяльністю органів державної влади в політичній сфері, управління комунікаціями та процесами інформатизації та багато інших. Таким чином і наука про державне управління комплексно досліджує соціальні, економічні, політичні, інформатизаційні аспекти державного управління і з наукової точки зору підводить під ці дослідження філософську базу, виявляє закономірності запровадження гуманістичних підходів в управління державою, запозичує кращі практики менеджменту та адміністрування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед авторів, що досліджували гносеорлогічні концепти здоров'я, вплив здоров'я на добробут держави та суспільства слід виокремити таких вчених як: Бойчук Ю. Д., Вакуленко О. В., Горова В.І., Іващук Л.Ю., Камінська Т.М., Куліш Р.О., Літвінова Т.В., Луценко А.В., Шкурапет Н.І., Фаласеніді Т.М. та ін. Серед авторів, що провели аналіз, акцентований на зв'язок здоров'я людини, громадського здоров'я з добробутом держави слід виділити таких як Гончаренко М. С. та роботу «Шляхи перетворення науково-освітньої системи сучасного суспільства в процесі гармонізації відносин у системі «Людина-Природа»[7], Сазонець І.Л. та монографію «Інституційна трансформація державного управління охороною здоров'я: Україна та іноземний досвід»[9], Зима І.Я. та монографію «Механізм інституційної трансформації державного управління охороною здоров'я»[10].

Мета дослідження. Наукова проблематика питань, що пов'язані з охороною здоров'я, сутністю здоров'я, складовими процесу збереження здоров'я, формування здорового способу життя та впливу держави на громадське здоров'я є дуже широкою та мультидисциплінарною. Крім того, існує тісний зворотній зв'язок між рівнем здоров'я в суспільстві та його добробутом. Тому метою представленого дослідження є визначення здоров'я та його зв'язок з добробутом держави та суспільства. В цьому дослідженні поставлена більш конкретна мета – надати визначення здоров'я в сучасному контексті та висвітлити його зв'язок з добробутом держави.

Виклад основного матеріалу. Існують спеціальні наукові теорії та підходи, що найбільш притаманні процесу дослідження державного механізму управління охороною здоров'я. Вакуленко О. В., досліджуючи теоретико-методологічні засади формування здорового способу життя визначає різні рівні теорій дослідження проблем управління охороною здоров'я:

- теорії внутрішньоособистісного рівня (модель уявлень про здоров'я, теорія стимулу–реакції, теорія обдуманого дії, теорія планованої

поведінки, теорія стадій змін/транстеоретична модель, модель обробки споживчої інформації);

- теорії міжособистісного рівня (соціально–когнітивна теорія, теорія соціальних мереж, теорія соціальної підтримки, теорія поширення інновацій);

- теорії громадського рівня (теорії організаційних змін, теорія стадій, теорії організаційних змін, теорія розвитку організацій);

- теорії сприяння здоров'ю на рівні спільнот (теорія організації спільноти, організація спільноти = соціальна мобілізація (модель Ротмана);

- теорії сприяння здоров'ю рівня суспільної політики (модель Міліо, тривимірна концепція здорової суспільної політики, модель багатьох потоків, або модель вікна) [1, с. 304]. Така класифікація теорій дослідження процесів державного управління охороною здоров'я доповнюється за думкою окремих авторів сучасною науковою концепцією Ноосфери. Відомо, що підходи побудови світового устрою, побудови державних систем управління значною мірою базуються на підходах сталого розвитку, інтегрованості людини в космічній, природний простір.

Ці ідеї, у вигляді Концепції Сталого розвитку активно підтримуються та популяризуються ООН. Гончаренко М. С. в роботі «Шляхи перетворення науково-освітньої системи сучасного суспільства в процесі гармонізації відносин у системі «Людина-Природа» визначає, що «Єдиною моделлю сталого розвитку в ХХІ столітті є керована соціоприродна еволюція на базі колективного інтелекту та освітнього суспільства. Згідно В. Вернадського новий стан біосфери характеризується тим, що людський розум стає гармонізатором соціоприродних відносин, вбудовується в так звані гомеостатичні механізми (механізми стійкості) біосфери і планети Земля, як суперорганізм» [7, с. 209]. Вчені вбачають розбудову системи охорони здоров'я людини на основі гармонійної інтеграції її діяльності в навколишнє середовище та підтримки фізіологічних процесів організму людини у відповідності до стандартів, які заклала в нього природа.

Поширення таких підходів до здоров'я людини, як загальної соціогуманітарної та психофізіологічної цінності зумовило реалізацію холістичної концепції в системах безпосереднього лікування. В сучасному світі виникає попит на формування розуміння людини як психофізичної єдності. Луценко А.В. визначає, що «помітними стають факти формування цілісного сприйняття людини, що отримують інституційне підкріплення в соціальному просторі (холістичні підходи в медицині, тілесно-орієнтовані методи терапії, зростання популярності тілесних практик спрямованих, зокрема, на духовний розвиток тощо). Дані тенденції свідчать про поступове посилення парадигми тілесності, яка уникає редукціонізму й орієнтується на холістичне розуміння людини. З огляду на недостатність філософських досліджень парадигмальних трансформацій стосовно тілесності та вивчення тілесності як багатоаспектного та багатовимірного феномену виникає науковий попит на вивчення тілесності через виокремлення та детальне вивчення основних її аспектів із залученням міждисциплінарних та компаративних досліджень»[2, с. 6]. В цій сентенції автора досить незвичним для практичної медицини, системи охорони здоров'я є зв'язок між охороною здоров'я та філософією. Автор визначає цей зв'язок як впровадження і сучасних традиційних філософських досліджень, що описують стан людини в соціумі та виявляють вплив соціуму на здоров'я, так і практики давньосхідної медицини, яка намагалася визначити ці процеси, новітні погляди, так і модерністські підходи до виявлення взаємозалежності здоров'я людини та розвитку суспільства. Здоров'я авторка пов'язує із комплексним розумінням стану організму, а методи лікування – із впливом на всю психофізіологічну систему людини.

Визначення поняття здоров'я є однією з основних теоретичних проблем наук, що досліджують систему охорони здоров'я, державне управління охороною здоров'я, процеси рекреації, валеологічні процеси та інші дотичні галузі наук. Здоров'я є багатограним феноменом, в якому віддзеркалюються процеси, що проходять в суспільстві в цілому як на

глобальному, так і на національному рівнях, ступінь розвитку медичної та інших видів наук, які напряму стосуються психофізіології людини, досягнення в різних суспільствах, державах та окремими громадянами певного рівня матеріального статку. У зв'язку з цим Бойчук Ю. Д. в роботі «Сучасні підходи до розуміння сутності здоров'я людини та суміжних з ним понять» визначив «шість основних типів сутнісних елементів визначення здоров'я:

1) здоров'я як норма функціонування організму на всіх рівнях його організації. Для кожного віку, раси або статі ми можемо визначити різні норми функціонування, але в межах окремих груп населення доцільно встановлювати норми та орієнтуватися на них;

2) здоров'я як динамічна рівновага (гармонія) життєвих функцій організму. З роками окремі функції організму слабшають, організм зменшує здатність до виконання окремих функцій, але оскільки всі функції поєднанні, то це має негативний вплив на виконання усіх інших функцій;

3) здоров'я як повноцінне виконання основних соціальних функцій, участь у житті суспільства й активна трудова діяльність. Велике значення для особистості має її соціалізація. Можливість бути членом соціуму, спілкуватися із колегами, партнерами, сусідами, однодумцями має велика значення в медичному сенсі і впливає на відчуття людини повноцінною.

4) здатність організму адаптуватися до умов навколишнього середовища, що змінюється. Виклики, що ховаються в оточуючому середовищі мають певні загрози і для здоров'я окремою людиною. Такі загрози пов'язані із проблемами зміни клімату, необхідності зміни кліматичних поясів впродовж життя, наявністю техногенних ризиків в професійній діяльності, психофізіологічними перевантаженнями та стресами в трудовій діяльності. Організм здоровою людиною може адаптуватися до нових умов життя, змін в професійній діяльності. Тому необхідно визначити здоров'я і з такої точки зору.

5) відсутність патологічних змін і нормальне самопочуття. Відсутність патологічних змін і нормальне самопочуття є констатацією факту здоров'я людини з біологічної, психоемоційної точки зору.

6) повне фізичне, духовне, розумове й соціальне благополуччя. Останній чинник, який пропонує автор поєднує в собі різні підходи до охорони здоров'я та поєднує категорію «здоров'я» з іншими категоріями, які притаманні різним сферам людської діяльності. Серед них таким, як духовна рівновага людини та визначеність її духовних орієнтирів, можливості розвитку інтелекту та наявність можливостей його застосування в повсякденній та професійній діяльності, можливості соціальної адаптації, інтеграції, наявність різних соціальних ролей людини як члена сім'ї, працівника, керівника, колеги, члена неформальних колективів тощо [1, с. 6].

Дискусійним є питання щодо трактовки поняття «норма» в процесі визначення стану здорової людини. Як ми бачили Ю.Д. Бойчук визначає здоров'я як норму функціонування організму на всіх рівнях його організації. В той же час Шкурапет Н.І. визначає, що «у науковій літературі часто визначають здоров'я і як норму, а відхилення від неї як хворобливий стан. Проте категорія «норма» - поняття відносне та дискусійне. Норма розглядається як багатозначне поняття:

1. стандарт, типовий варіант, ідеал;
2. середньостатистичний показник;
3. як інтервал, в межах якого кількісні коливання психофізіологічних процесів здатні утримувати живу систему на рівні функціонального оптимуму;
4. як відповідність організму середовищу, доцільність реакції на той чи інший фактор.
5. у соціологічній інтерпретації норма - це регулятор соціальної поведінки людей[3, с. 7].

Можна зазначити, що науковці трактують поняття «норма» в медичному сенсі більше з психофізіологічної та медичної точки зору.

Соціальне трактування також існує, але воно в меншій мірі поширюється на сферу визнання людини здоровою і також воно є дещо загальним.

Трохи схожий погляд, на представлені вище еталони здоров'я, ми можемо знайти в роботі Куліша О.Р. Науковець доводить, що існує «три способи розуміння здоров'я, які функціонують в свідомості людей: відсутність хвороби – здоров'я в континуумі (античний еталон); резерви здоров'я, котрі можуть змінюватись у залежності від способу життя людини (адаптаційний еталон); уміння людини утримувати життєву рівновагу й досягати поставленої мети (антропоцентричний еталон)[19, с. 17 -20]. Поданий автором антропометричний еталон найбільшою мірою спрямований на визначення здоров'я як цінності для всього суспільства і повинен реалізовуватися в межах макрорівня економічної діяльності. Уміння людини бути членом соціуму, утримувати життєву рівновагу, бути учасником соціально-економічних процесів, досягати поставленої мети визначає необхідність створення відповідних комплексних механізмів державного управління соціально-економічними процесами в багатьох сферах життя суспільства з метою покращання стану здоров'я людини, нації в цілому, а не тільки суто в управлінні медичною сферою, системою охорони здоров'я.

В цьому контексті Бойчук І.Д. розділяє індивідуальне та популяційне здоров'я. За його думкою «під індивідуальним здоров'ям розуміють динамічний стан збереження й розвитку психофізіологічних функцій індивіду, його оптимальної працездатності й соціальної активності при максимальній тривалості життя. Популяційне здоров'я (здоров'я населення, колективне, суспільне або громадське) – це процес соціально-історичного розвитку біологічної і психосоціальної життєздатності населення, яке проживає на певній території, у низці поколінь, підвищення його працездатності й продуктивності колективної праці, зростання екологічного домінування та вдосконалення людини як виду» [1, с. 9]. Популяційне здоров'я – більш новий термін та науковий підхід, який почав формуватися разом із процесами глобалізації. Науковці, що досліджують проблеми

організації систем охорони здоров'я, державного управління охороною здоров'я, з початком діяльності міжнародних організацій цієї сфери та появою статистичного обліку показників здоров'я на світовому рівні отримали вагомий інструмент наукових досліджень популяційного здоров'я та надали можливість органам державного управління різних країн об'єктивно оцінити стан здоров'я населення.

З інших наукових трактує поняття «здоров'я» Іващук Л.Ю. В роботі «Сучасні концептуальні чинники інтегральної характеристики здоров'я особистості і суспільства» авторка визначає три підходи до трактування здоров'я:

1) здоров'я - це динамічний стан організму людини, який характеризується високим енергетичним потенціалом, оптимальними адаптаційними реакціями на зміни довкілля. В цьому підході визначається теза про необхідність розглядати здоров'я не як статичний стан на момент приходу до лікаря або само констатації якогось факту, а відслідковувати стан організму в динаміці за кілька місяців, або років;

2) здоров'я забезпечує гармонійний фізичний, психоемоційний і соціальний розвиток особистості, її активне довголіття, повноцінне життя, ефективну протидію захворюванням. Як і інші науковці, авторка визначає тісний зв'язок здоров'я із психоемоційним станом людини, її соціальним статусом, можливістю довготривалою активної соціалізації;

3) основне завдання лікарів і педагогів – сформулювати у підростаючого покоління валеологічний світогляд, виховати свідоме та дбайливе ставлення до власного здоров'я, здоров'я оточуючих, виробити вміння популяризувати здобуті знання. Такий підхід не часто зустрічається в літературі. Авторка, як медичний працівник за спеціальністю наголошує на необхідності поширення валеологічного погляду на власне здоров'я. Виходячи з її підходу, можна зазначити, що знання про здоров'я, які отримала людина, впливають на «об'єктивне» здоров'я. Людина може контролювати своє здоров'я хоча б на

мінімально професійному рівні, встановлювати відхилення, оцінювати ступінь їх важливості та вчасно звертатися до лікаря[8, с. 33 - 40].

З економічної точки зору підходить до визначення здоров'я Т.М. Камінська. За її думкою – здоров'я – економічне благо для популяції, держави. «Як проміжне, інвестиційне благо міцне здоров'я створює передумови для якісного і стабільного відтворення людського капіталу та активної економічної самореалізації індивіда. І навпаки, нездорове населення збільшує суспільні витрати на медицину. Страждає також бізнес: хвороби зменшують не тільки прибутки підприємств, але й продуктивність праці та якість людського потенціалу. Доступність і добра якість охорони здоров'я – важливий чинник залучення у країну висококласних спеціалістів, науковців, підприємців, а також перешкода витоку мізків». [1, с. 47].

Слід визначити важливість здоров'я в економічному сенсі і для окремого домогосподарства. Негативні чинники здоров'я будь кого з членів сім'ї призводять до матеріальних негараздів в родині. Якщо хворіють батьки – вини не можуть заробляти кошти на утримання членів родини і витрачають кошти інших на власне лікування. Якщо хворіють діти, то це призводить, як до надмірних фінансових витрат на лікування, так і на витрати щодо соціальної адаптації дітей в суспільства, надання адекватної освіти.

На необхідності розрізняти поняття здоров'я індивіда і здоров'я населення наголошує Т.В. Літвінова. Базуючись на визначенні здоров'я ВООЗ, відповідно до якого «здоров'я – це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб і фізичних недоліків» науковець наголошує, що «не слід плутати поняття —здоров'я індивідуума (людини) і —здоров'я населення. Здоровою може вважатися людина, яка відрізняється гармонійним фізичним і розумовим розвитком і добре адаптована до навколишнього фізичного й соціального середовища. Вона цілком реалізує свої фізичні та розумові здібності, може пристосовуватися до змін у навколишньому середовищі, коли вони не виходять за межі норми, і вносить свій внесок, співрозмірний з її

здібностями, у добробут суспільства»[5, с. 33 - 37]. Таким чином, за думкою автора, індивідуальне здоров'я тісно пов'язано із добробутом суспільства та держави.

Визначення здоров'я та його зв'язок з добробутом держави та соціуму можна знайти в праці Горової В. та Петрової Н. «Ідея системності та у визначенні поняття здоров'я. Фундаментальні дослідження». За думкою авторів найбільш типові наукові підходи до визначення здоров'я наступні:

- нормальна функція організму на всіх рівнях його організації (від генетичних структур до структур організмів), нормальний перебіг фізіологічних та біохімічних процесів, що сприяють індивідуальному виживанню та відтворенню;

- динамічна рівновага організму і його функцій із навколишнім середовищем;

- здатність до повноцінного виконання основних соціальних функцій, участь в соціальній діяльності та суспільно корисній праці;

- здатність організму пристосовуватись до умов існування в навколишньому середовищі, що постійно змінюються, здатність підтримувати сталість внутрішнього середовища організму, забезпечуючи нормальну й різнопланову життєдіяльність, збереження живого начала в організмі;

- відсутність хвороби, хворобливих станів та змін;

- цілковитий фізичний, духовний, розумовий та соціальний добробут, гармонічний розвиток фізичних і духовних сил»[6, с. 25 - 27]..

Такі трактування здоров'я як: здатність до повноцінного виконання основних соціальних функцій, участь в соціальній діяльності та суспільно корисній праці, цілковитий фізичний, духовний, розумовий та соціальний добробут, гармонічний розвиток фізичних і духовних сил потребують методів державного регулювання не тільки в медичній сфері, але й застосування більш широкого кола заходів державного управління, щодо організації безпечної життєдіяльності людини, охорони праці, соціального

захисту, ефективної системи виховання. Цілковитий фізичний добробут людини зумовлює необхідність державного регулювання таких сфер як продовольча безпека, харчова безпека, створення широкого прошарку середнього класу в суспільстві, подолання бідності і т.і. Цілковитий духовний добробут потребує створення державою умов для всебічного розвитку духовних цінностей в дитинстві, можливості їх сприйняття та передачі від старшого покоління до молодшого, можливість генерування нових смислів життя на основі трансформації вже існуючих.

Цілковитий розумовий добробут потребує такі державні заходи, як: широкий доступ до освіти, створення системи освіти впродовж життя, популяризація науки та освіти., розвиток освіти про здоров'я людини для широких верств населення. Соціальний добробут об'єднує в собі фізичний, духовний, розумовий добробут, але й додатково вимагає від держави спеціальних заходів в сфері соціального захисту незахищених верств населення, спеціальних заходів на державному рівні в сфері створення робочих місць, гарантованого достатнього рівня заробітної плати, пенсій, пособій, тощо.

Комплексність та багатовимірність проблеми визначення здоров'я зумовили наявність філософських підходів до цього явища. Куліш Р.О. виділяє такі підходи до розуміння проблеми здоров'я: нормоцентричний; феноменологічний; холістичний; аксіологічний; крос-культурний; дискурсивний; інтегративний. [4, с. 17 - 20].

Не дивлячись на теоретичний характер авторського підходу до визначення сутності здоров'я, необхідно визначити можливість практичної реалізації цих підходів. В нормоцентричному підході здоров'я визначається як оптимальний рівень функціонування організму людини. Оцінка оптимальності рівня здоров'я було нами розглянуто в аналізі теоретичних досліджень інших авторів. Феноменологічний підхід визначає здоров'я як опосередкований досвід фізичного нездужання. Згідно з таким підходом, чим більший такий досвід, тим більш різноманітними стають знання про

здоров'я). Холістичний підхід визначає здоров'я як цілісність, що здобувається людиною протягом життя й передбачає особистісну зрілість, набуття життєвого досвіду, синтез фундаментальних векторів людського існування. Аксіологічний підхід визначає здоров'я як універсальну цінність кожної людини, на яку впливають ціннісні орієнтації, переоцінка цінностей та кризові стани в житті людини. Крос-культурний підхід розглядає здоров'я скрізь комплекс показників детермінованих різними соціальними умовами, культурним контекстом способу життя, своєрідністю побуту та уявленнями про світ. Дискурсивний підхід трактує здоров'я як продукт певного дискурсу, який має внутрішню логіку побудови, трансформації та концептуалізації соціальної і психічної реальності. Найбільш комплексним є інтегративний підхід, який поєднує вище зазначені моделі та схеми на єдиній методологічній платформі, відповідно до принципів.

Продовжуючи загальнотеоретичний контекст досліджень категорії здоров'я доцільно навести критерії та показники культури здоров'я (таблиця 1), які запропоновані нами на основі доповнення досліджень Фаласеніді Т.М., та Шийки Ю.І., які вони представили в роботі «Культура здоров'я як складова загальнолюдської культури»[1, с. 279].

Таблиця 1. Критерії і основні показники культури здоров'я особистості

Структурні компоненти	Критерії	Показники
Когнітивно–мотиваційний	Когнітивний	1. Розуміння сутності культури здоров'я. 2. Поповнення обсягу знань про духовне, психофізичне та соціальне здоров'я особистості. 3. Усвідомлення здоров'я і культури як загальнолюдських цінностей.
	Мотиваційний	1. Усвідомлене проектування життєвих прагнень, які визначають <i>modus Vivendi</i> – спосіб життя. 2. Валеологічна поведінка, що обумовлює здоровий спосіб життя
Емоційний	Емоційний	1. Емоційна стійкість. 2. Подолання труднощів і психічних станів на емоційно–позитивному тлі

Продовження таблиці 1.

Структурні компоненти	Критерії	Показники
Когнітивно-вольовий	Комунікативно-дієвий	1. Наявність і обсяг знань з культури спілкування. 2. Прояв комунікативної толерантності. 3. Пошукова активність. 4. Задоволення оптимального рухового режиму.
	Вольовий	1. Прагнення до саморозвитку, самовдосконалення та самовиховання. 2. Вольова регуляція поведінки, подолання труднощів у досягненні поставлених цілей
Соціальний	Мотиваційний	1. Здоров'я як повноцінне виконання основних соціальних функцій. 2. Участь у житті суспільства й активна трудова діяльність. 3. Можливість бути членом соціуму, спілкуватися із колегами, партнерами, сусідами, однодумцями. 4. Здатність організму адаптуватися до умов навколишнього середовища, що змінюється.
Фізіологічний	Комунікативно-дієвий	1. Економічне забезпечення фізіологічних потреб. 2. Забезпечення фізіологічних потреб членів сім'ї.
Економічний	Мотиваційний	1. Економічне забезпечення суспільством, державою потреб системи охорони здоров'я. 2. Економічне забезпечення власних потреб та потреб членів сім'ї. 3. Економічне забезпечення соціальних та духовних потреб.
Суспільний	Комунікативно-дієвий	1. Відчуття здорової людини повноправним членом суспільства. 2. Формування спільних цінностей здорового способу життя в суспільстві. 3. Громадянське суспільство та інститути спрямовані на забезпечення громадського здоров'я

Висновки. Визначення поняття здоров'я є однією з основних теоретичних проблем наук, що досліджують систему охорони здоров'я, державне управління охороною здоров'я, процеси рекреації, валеологічні процеси та інші дотичні галузі наук. Здоров'я є багатограним феноменом, в якому віддзеркалюються процеси, що проходять в суспільстві в цілому як на глобальному, так і на національному рівнях, ступінь розвитку медичної та інших видів наук, які напряду стосуються психофізіології людини, досягнення в різних суспільствах, державах та окремими громадянами певного рівня матеріального статку.

Цілковитий фізичний добробут людини зумовлює необхідність державного регулювання таких сфер як продовольча безпека, харчова безпека, створення широкого прошарку середнього класу в суспільстві, подолання бідності і т.і. Цілковитий духовний добробут потребує створення державою умов для всебічного розвитку духовних цінностей в дитинстві, можливості їх сприйняття та передачі від старшого покоління до молодшого, можливість генерування нових смислів життя на основі трансформації вже існуючих.

Слід визначити важливість здоров'я в економічному сенсі і для окремого домогосподарства. Негативні чинники здоров'я будь кого з членів сім'ї призводять до матеріальних негараздів в родині. Якщо хворіють батьки – вони не можуть заробляти кошти на утримання членів родини і витрачають кошти інших на власне лікування. Якщо хворіють діти, то це призводить, як до надмірних фінансових витрат на лікування, так і на витрати щодо соціальної адаптації дітей в суспільства, надання адекватної освіти.

Література

1. Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження : колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків : Вид. Рожко С. Г., 2017. 488 с.
2. Луценко А.В. Тілесність у соціокультурному вимірі сучасності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к-та філософ. наук : 09.00.04. Київ, 2019. Житомир, 2011. 21 с.
3. Шкурапет Н.І. Мережева взаємодія соціальних інститутів сім'ї, освіти та охорони здоров'я як фактор формування здорового способу життя сучасних підлітків : дис. ...к-та соціолог. наук : 22.00.04/ Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія»; Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки. Харків, 211. 307 с.
4. Куліш О.Р. Проблеми здоров'я у сучасних психологічних дослідженнях. URL:

https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/9301/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8_22-10-2021.pdf. (дата звернення: 12.06.2022 р.).

5. Літвінова Т.В.. Сутність дефініції “соціальне здоров’я” *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. Вип.1. Бердянськ : БДПУ, 2017. С 33 – 37.

6. Горовая В., Петрова Н. Идея системности в определении понятия здоров’я. *Фундаментальные исследования*. 2006. № 3. С. 25-27.

7. Гончаренко М. С. Шляхи перетворення науковоосвітньої системи сучасного суспільства в процесі гармонізації відносин у системі "Людина-Природа". Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження : колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків: Вид-во Рожко С. Г., 2017. С. 208-220.

8. Іващук Л.Ю. Сучасні концептуальні чинники інтегральної характеристики здоров’я особистості і суспільства. Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження : колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука - Харків: Вид-во Рожко С. Г., 2017. С. 33-40.

9. Інституційна трансформація державного управління охороною здоров’я: Україна та іноземний досвід : колективна монографія / І. Л. Сазонець, В. І. Саричев [та ін.] ; за наук. ред. д. е. н., проф. І. Л. Сазонця. Рівне : Волин. береги, 2019. 396 с.

10. Зима І.Я. Механізми інституційної трансформації державного управління охороною здоров’я. Рівне. 2019, 248 с.

References

1. Wojchuk, Yu.D. (2017), *Zahal'na teoriia zdorov'ia ta zdorov'iazberezhennia* [General theory of health and health care], Vyd. Rozhko S. H., Kharkiv, Ukraine.

2. Lutsenko, A. V. (2019), “Corporeality in the socio-cultural dimension of modernity”, Abstract of Ph.D. dissertation, Kyiv, Ukraine.

3. Shkurapet, N.I. (2020), “ Networking of social institutions of family, education and health care as a factor in shaping a healthy lifestyle of modern adolescents ”, Ph.D. Thesis, Kharkivs'kyj humanitarnyj universytet «Narodna

ukrains'ka akademiia»; Kharkivs'kyj natsional'nyj universytet imeni V. N. Karazina Ministerstva osvity i nauky, Kharkiv, Ukraine.

4. Kulish, O.R. (2021), “Health problems in modern psychological research”, available at: https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/9301/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8_22-10-2021.pdf (Accessed 25 Oct 2023).

5. Litvinova, T.V. (2017), “The essence of the definition "social health ”, Naukovi zapysky Berdians'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Serii: Pedahohichni nauky, vol.1, pp. 33 – 37.

6. Horovaia, V. and Petrova, N. (2006), “The idea of systematicity in defining the concept of health”, Fundamental'nye yssledovanyia, vol. 3, pp. 25-27.

7. Honcharenko, M. S (2017), “ Ways of transforming the scientific and educational system of modern society in the process of harmonizing relations in the "Man-Nature" system ”, Zahal'na teoriia zdorov'ia ta zdorov'iazberezhennia [General theory of health and health care], Vyd-vo Rozhko S. H., Kharkiv, Ukraine, pp. 208-220.

8. Ivaschuk, L.Yu. (2017), “ Modern conceptual factors of the integral characteristics of the health of the individual and society ”, Zahal'na teoriia zdorov'ia ta zdorov'iazberezhennia [General theory of health and health care], Vyd-vo Rozhko S. H., Kharkiv, Ukraine, pp. 33-40.

9. Sazonets, I.L. and Sarychev, V.I. (2019), Instytutsiina transformatsiia derzhavnoho upravlinnia okhoronoiu zdorovia: Ukraina ta inozemnyi dosvid [Institutional Transformation of Public Health Management: Ukraine and Foreign Experience], Volyn. oberehy, Rivne, Ukraine.

10. Zyma, I.Ya. (2019), Mekhanizmy instytutsiinoi transformatsii derzhavnoho upravlinnia okhoronoiu zdorovia [Mechanisms of institutional transformation of public health management], Rivne, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 07.11.2023 р.